

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ ОРГАНІЗАЦІЙНО-ІНФОРМАЦІЙНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АНТИКРИЗОВОГО УПРАВЛІННЯ АГРОФОРМУВАННЯМИ

THEORETICAL ASPECTS OF ASSESSMENT OF THE EFFICIENCY OF ORGANIZATION-AND-INFORMATION SUPPORT OF ANTI-CRISIS MANAGEMENT OF AGRICULTURAL ENTITIES

УДК 658.012: 338.242

<https://doi.org/10.32843/infrastruct40-25>

Власюк С. А.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Уманський національний університет
садівництва

Бондаренко Н.В.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Уманський національний університет
садівництва

Ролінський О. В.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів, банківської
справи та страхування
Уманський національний університет
садівництва

Vlasyuk Svitlana

Uman National University of Horticulture

Bondarenko Nataliia

Uman National University of Horticulture

Rolinskyi Oleksandr

Uman National University of Horticulture

У статті розглянуто основні причини фінансової кризи в агроформуваннях. Встановлено, що оцінка результативності організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформуваннями має бути сформована відповідно до мети, поставлених завдань і досягнутих результатів за відповідний період. Визначено, що особливе місце в антикризовому управлінні належить фінансовому менеджменту, який включає сукупність принципів і методів розроблення та реалізації відповідних управлінських рішень стосовно формування вхідних та використання вихідних фінансових потоків для отримання позитивного фінансового результату. Виявлено необхідність ідентифікації основ передчасного виявлення, своєчасного подолання фінансової кризи та розроблення адекватної антикризової програми агроформувань. Запропоновано для прогнозування фінансової нестабільності використовувати індекс Альтмана. Для ефективності антикризового управління необхідним є поєднання інтересів як державних органів управління, так і самого суб'єкта.

Ключові слова: антикризове управління, агроформування, фінансова криза, результативність, фінансовий менеджмент, організаційно-інформаційне забезпечення.

In the article the main reasons of financial crisis in agricultural entities are considered. It is established that the assessment of the efficiency of organizational-and-information support of crisis management of agricultural entities should be formed according to the purpose, set tasks and achieved results for the corresponding period. It is determined that a special place in crisis management belongs to financial management, which includes a set of principles and methods of development and implementation of corresponding management decisions regarding the formation of input and use of output financial flows for obtaining a positive financial result. It is revealed the need for identification of the basics of early detection, timely overcoming of the financial crisis and the development of an adequate anti-crisis program of agricultural entities. It is suggested to use the Altman index to predict financial instability. It is necessary to combine the interests of both public authorities and the agricultural entity for anti-crisis management to be efficient.

Установлено, що оцінка результативності організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформуваннями повинна бути сформована в соответствии с целями, поставленными задачами за соответствующий период. Определено, что особое место в антикризисном управлении принадлежит финансовому менеджменту, который включает совокупность принципов и методов разработки и реализации соответствующих управленческих решений относительно формирования входных и использования выходных финансовых потоков для получения положительного финансового результата. Выявлена необходимость идентификации основ преждевременного выявления, своевременного преодоления финансового кризиса и разработки адекватной антикризисной программы агроформирования. Предложено для прогнозирования финансовой нестабильности использовать индекс Альтмана. Для эффективности антикризисного управления необходимо сочетание интересов как государственных органов управления, так и самого субъекта.

Ключевые слова: антикризисное управление, агроформирование, финансовый кризис, результативность, финансовый менеджмент, организационно-информационное обеспечение.

It has been found out that the activity of agricultural entities is caused by a number of financial complications due to the inability to respond in time to political events, economic and financial reforms, low solvency, low competitiveness, inefficient use of financial resources, lack of liquid collateral, inflationary processes, etc. leads to crisis phenomena. It has been established that it is possible to achieve the required result at minimal cost based on the preparation of a special system of crisis management, namely organizational-and-information support of crisis management of agricultural entities. It has been determined that crisis management is to ensure a stable state in the market, prevent crisis phenomena, and to overcome the crisis in the economic system by timely and correct assessment of the financial condition of the business entity that will help to prevent bankruptcy and prepare a strategy to improve its efficiency. The process of constant systematic application of relevant informative indicators to analyze, plan and prepare the necessary operational management decisions on the activities of agricultural entities allows preventing the emergence of crisis phenomena. It has been noted that the specifics of the crisis management of agricultural entities is that most of them need not only crisis management, but also a fundamental change in the management system. Nowadays, it is necessary to identify the basics of early detection, the timely overcoming of the financial crisis and the development of an adequate anti-crisis program of agricultural entities. It has been suggested to determine the effectiveness of organizational-and-information support of crisis management of agricultural entities on a qualitatively new multidimensional platform, taking into account the specifics of their functioning and information, communication and competence capabilities in a certain time interval and to determine preventive tactical decisions and measures and strategic horizons of activity. It has been suggested to use the Altman index to predict financial instability. It is necessary to combine the interests of both public authorities and the agricultural entity for anti-crisis management to be efficient.

Key words: crisis management, agricultural entity, financial crisis, efficiency, financial management, organizational-and-information support.

Постановка проблеми. Діяльність агроформувань супроводжується низкою фінансових ускладнень через нездатність своєчасного реагування на політичні події, економічні та фінансові реформи, низьку платоспроможність, низький рівень конкурентоспроможності, неефективне використання фінансових ресурсів, відсутність ліквідної застави, інфляційні процеси тощо, що призводить до кризових явищ. І тому фінансова криза стає основною причиною банкрутства господарюючого

суб'єкта будь-якої організаційно-правової форми власності, а в аграрному секторі ще й негативно позначається на соціально-економічному становищі сільського населення. Саме тому на сучасному етапі для ефективного функціонування агроформувань необхідним є своєчасне проведення управлінських заходів, спрямованих на діагностику, попередження, профілактику, ліквідацію кризових явищ і нейтралізацію дії кризи, а також визначення антикризових заходів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформуваннями завжди було в полі зору зарубіжних і українських науковців. Так, у різних площинах ці питання досліджували І. Брижань [1], Н. Височанська [2], Я. Гринчишин [2], О. Гудзь [3], М. Дем'яненко [4], Л. Лігоненко [5], А. Мазаракі [6], П. Стецюк [7] та інші. Наукові розвідки переважно присвячені або теорії і методології антикризового управління, або ж практичним аспектам проблеми агроформувань. Проте теоретичні засади створення раціонально функціонуючої та ефективної системи антикризового управління роботою агроформувань з урахуванням специфіки діяльності не розкриті повною мірою.

Постановка завдання. Метою дослідження є розгляд теоретичних і методичних підходів та розроблення практичних рекомендацій щодо удосконалення оцінки ефективності організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформуваннями в усьому комплексі його проблем. При цьому визначена необхідність створення системи антикризового управління в діяльності агроформувань на основі поєднання інтересів як державних органів управління, так і самого суб'єкта. Теоретичним і методологічним підґрунтям стали фундаментальні основи сучасної економічної науки, наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених із цієї проблематики.

Виклад основного матеріалу дослідження. Концептуальні аспекти аграрної політики

встановлюють провідну позицію та місце агроформувань у забезпеченні найважливіших стратегічних перспектив країни. Проте неврегульованість міжгалузевих відносин, непослідовне та несвоєчасне законодавче забезпечення, відсутність відповідних механізмів регулювання, некомплексне розв'язання проблем та не досить відпрацьовані правила функціонування агроформувань на аграрному ринку не дають очікуваного росту ефективності їхньої діяльності.

На основі підготовки спеціальної системи менеджменту кризових ситуацій, а саме організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформуваннями, можливе досягнення необхідного результату за мінімальних витрат. Антикризове управління нині є одним з найбільш розповсюджених термінів серед науковців та практиків.

Проте серед науковців немає єдиної думки щодо трактування дефініції «антикризове управління» (табл. 1). Більшість фахівців вважає антикризове управління фінансовим процесом, який пов'язаний напряду із погашенням заборгованостей. Інші – діяльністю керівництва та персоналу підприємства в умовах банкрутства.

Таким чином, антикризове управління полягає у забезпеченні в економічній системі стабільного стану на ринку, запобіганні кризовим явищам та подоланні кризи за рахунок вчасної і правильної оцінки фінансового стану господарюючого суб'єкта, що дасть можливість запобігти

Таблиця 1

Наукові підходи щодо трактування дефініції «антикризове управління»

Автор	Визначення
Височанська Н.В., Гринчишин Я.М. [2, с. 248]	Визначають антикризове фінансове управління як забезпечення фінансової стійкості
Лігоненко Л.О. [5]	Визначає як економічний вплив відповідних управлінських структур через мотивування працівників і стимулювання ринку на підвищення ефективності виробничої діяльності господарюючого суб'єкта з метою підвищення його адаптаційних можливостей щодо подолання кризових явищ з урахуванням як внутрішніх, так і зовнішніх резервів
Іващук В. [8]	Характеризує як самостійний вид професійної діяльності, спрямований на запобігання кризовим явищам та подолання їх у діяльності підприємства на підставі раціонального використання наявних ресурсів і потенціалу виживання, мінімізації матеріальних та фінансових витрат шляхом застосування відповідних втрат, принципів та методів роботи
Шершньова З., Багацький В., Гетманцева Н. [9]	Формулюють як управління, спрямоване на виявлення ознак кризових явищ та створення відповідних передумов для їх своєчасного послаблення, подолання, для забезпечення життєдіяльності суб'єкта господарювання, недопущення ситуації його банкрутства тощо
Телін С. [10]	Визначає як постійно організоване управління, спрямоване на виявлення та усунення кризових явищ за допомогою механізму управління, який включає сукупність цілей, методів, принципів, завдань
Бланк І.	Під антикризовим управлінням розуміє постійно діючий процес виявлення ознак кризових явищ та реалізацію генерального плану недопущення поширення кризових явищ і стагнації розвитку підприємства, який здійснюється протягом усього періоду його функціонування
Ситник Л. [11]	Розглядає антикризове управління як здатність розробляти оптимальні шляхи виходу з кризової ситуації, визначати пріоритетні цінності підприємства в умовах кризи, координувати діяльність підприємства та його працівників до передбачення кризи, добиватися ефективності їхньої праці в екстремальних умовах

банкрутству та підготувати стратегію з метою підвищення ефективності його функціонування.

Організаційно-інформаційне забезпечення відіграє досить суттєву роль у системі антикризового управління агроформуваннями. Процес постійного планомірного застосування відповідних інформативних показників для проведення аналізу, планування та підготовки необхідних оперативних управлінських рішень щодо діяльності агроформувань дає змогу запобігти виникненню кризових явищ. Показники формуються за рахунок як зовнішніх, так і внутрішніх джерел інформації (рис. 1).

Варто зазначити, що особливе місце в цьому механізмі належить фінансовому менеджменту, який складається зі стратегічних і тактичних планів фінансового забезпечення та базується на специфічному наборі фінансових інструментів. У загальному вигляді система фінансового менеджменту агроформувань включає сукупність принципів і методів розроблення та реалізації відповідних управлінських рішень стосовно формування вхідних та використання вихідних фінансових потоків задля позитивного фінансового результату.

Варто зазначити, що специфіка антикризового управління агроформуваннями полягає у тому, що більшість із них мають потребу не лише в антикризовому управлінні, а й у докорінних змінах системи управління.

У своїй діяльності більшість агроформувань в Україні зазнали збитковості саме через відсутність своєчасного та повного інформаційного забезпечення. Більшість підприємств, у яких вже виникла потреба введення антикризового управління, в реальному житті зазвичай ігнорують

основні його принципи та впроваджують його лише формально.

Оцінка ефективності та результативності організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформуваннями має бути сформована відповідно до мети, поставлених завдань і досягнутих результатів за відповідний період. Тобто результативність організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформуваннями доцільно визначати на якісно новій мультимірній платформі з урахуванням специфіки функціонування агроформувань та їхніх інформаційних, комунікаційних і компетентнісних можливостей у певному часовому інтервалі. Необхідно визначати превентивні, тактичні рішення і заходи та стратегічні горизонти діяльності. Відповідно до цих положень потрібно формувати і систему критеріїв, індикаторів і вимірників результативності організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформуваннями [12].

Нині організаційно-інформаційне забезпечення антикризового управління постає як необхідний регулюючий процес в агроформуванні, що дасть змогу покращити результати діяльності та стати конкурентоспроможним на ринку, охоплюючи основні аспекти, які розглядаються у різній послідовності залежно від соціальних, економічних особливостей та фінансового стану.

Отже, питання інформаційно-організаційного забезпечення антикризового управління і шляхи його покращення постають перед будь-яким підприємством, у тому числі і перед агроформуванням, та потребують оперативного роз'яснення. Саме тому виникає необхідність у створенні

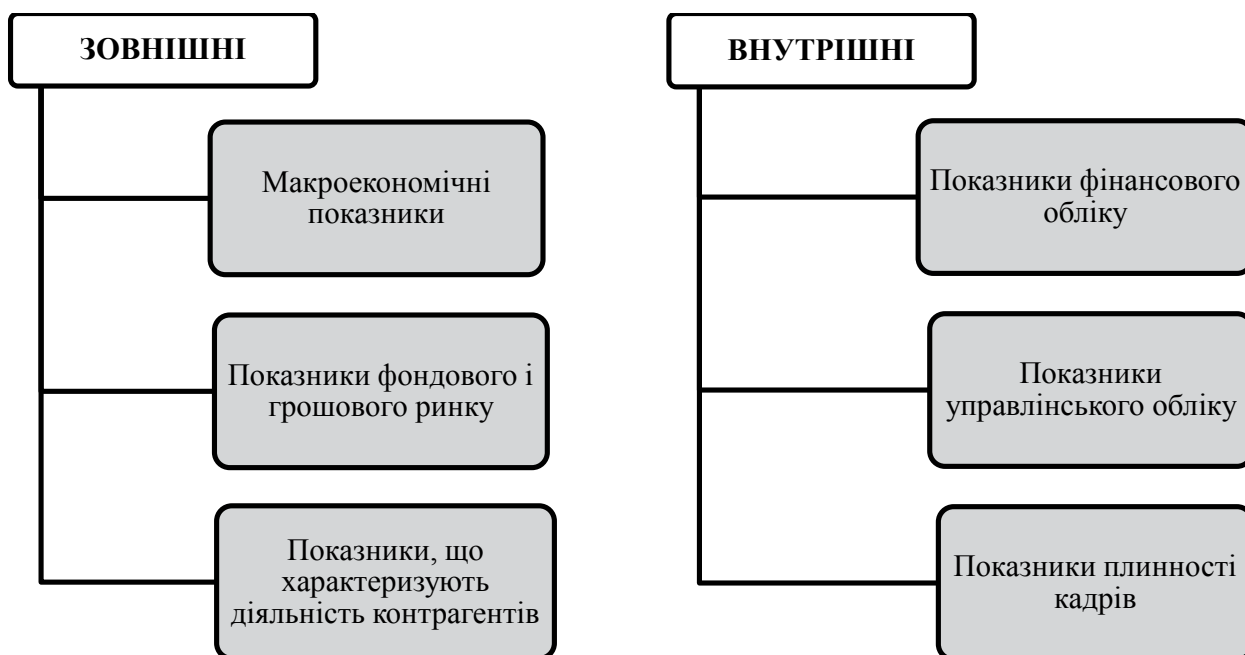

Рис. 1. Джерела організаційно-інформаційного забезпечення агроформувань

універсального підходу до антикризового управління з урахуванням індивідуальних особливостей, який ґрунтується на об'єктивних закономірностях функціонування відповідно до правової бази, враховуючи вплив внутрішніх та зовнішніх чинників.

Прогнозувати фінансову нестабільність, щоб уникнути санації, є надзвичайно особливим умінням. Професор Нью-Йоркського університету Е. Альтман розробив алгоритм розрахунку індексу кредитоспроможності (індекс (модель) Альтмана), який відображає достатній рівень надійності прогнозу. Індекс Альтмана «Z» розраховується за формулою:

$$Z = 1.2K1 + 1.4K2 + 3.3K3 + 0.6K4 + 0.99K5,$$

де 1,2; 1,4; 3,3; 0,6 і 0,99 – коефіцієнти регресії, що характеризують міру впливу на індекс «Z»;

$K1$ – відношення оборотного капіталу до сукупних активів;

$K2$ – відношення чистого прибутку до сукупних активів;

$K3$ – відношення фінансового результату до оподаткування до сукупних активів;

$K4$ – співвідношення між власним і залученим капіталом;

$K5$ – відношення чистого доходу (виручки) від реалізації продукції до сукупних активів

Якщо $Z < 1,8$ – можливість банкрутства дуже висока («червона» зона); $Z =$ від 1,8 до 2,6 – ймовірність висока («сіра» зона); $Z =$ від 2,61 до 2,9 – можливість досить ймовірна; $Z =$ від 2,9 і вище – дуже низька ймовірність («зелена» зона) [13].

З достатньою вірогідністю за допомогою цієї моделі можна визначити, хто серед суб'єктів господарювання може бути потенційним банкрутом.

Розглянуте вище вказує на необхідність ідентифікації основ передчасного виявлення, своєчасного подолання фінансової кризи та розроблення адекватної антикризової програми агроформувань. У звичайних умовах господарювання ця система є інструментом контролю фінансового стану, а під час фінансової кризи – сигналізує про виникнення загрози та рекомендує вибір адаптованих до агроформування заходів антикризового управління.

На рівні агроформування антикризове управління складається із сукупності взаємопов'язаних і взаємозалежних організаційно-виробничих структур, провадиться керівництвом на основі стратегічної програми його розвитку та враховує взаємозалежність горизонтальних і вертикальних зв'язків підрозділів, що забезпечують досягнення мети.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, узагальнення результатів аналізу теорії організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформуваннями дало змогу встановити, що цей механізм запобігає кризовим явищам, є основою подолання кризи за

рахунок своєчасної поінформованості та дає змогу підготувати стратегію з метою підвищення ефективності функціонування суб'єкта. Аргументовано, що специфіка антикризового управління агроформуваннями вимагає в окремих випадках не лише антикризового управління, а й докорінних змін системи управління. Показано, що антикризова програма може виступати й інструментом контролю фінансового стану, й інформатором про виникнення загрози. Для успішного подолання фінансової кризи в агроформуваннях необхідне поєднання інтересів як державних органів управління, так і самого суб'єкта.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Брижань І., Григор'єва О. Концептуальні основи антикризової політики екологічно орієнтованого розвитку України. Економічний часопис XXI. 2015. 5-6. С. 41–44.
2. Височанська Н.В., Гринчишин Я.М. Антикризове управління в забезпеченні фінансової стійкості банківського сектору України. Молодий вчений. № 9 (61) вересень, 2018 р. С. 244–249.
3. Гудзь О.Є. Формування стратегії антикризового управління підприємств. Економіка. Менеджмент. Бізнес. 2019. № 2. С. 4–10.
4. Дем'яненко М.Я., Малік М.Й. Фінансова криза в аграрному секторі АПК. Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси. 2010. Вип. 7 (1). С. 408–414.
5. Лігоненко Л.О. Антикризове управління підприємством. К.: КНТЕУ, 2005. 824 с.
6. Mazaraki A., Kasianova A. Overview of proactive and reactive activities in corporate crisis management. Economic Annals XXI. 2015. 3–4 (1). P. 42–45.
7. Стецюк П.А. Модернізація механізмів фінансового забезпечення аграрного виробництва. Облік і фінанси. 2016. № 1 (71). С. 132–136.
8. Іващук В.К., Нужна О.В. Стратегії антикризового управління. Економіка & держава. 2009. № 11. С. 34–36.
9. Антикризове управління підприємством: навч. посіб. / З.Є. Шершньова, В.М. Багацький, Н.Д. Гетманцева; за заг. ред. З. Є. Шершньової. К.: КНЕУ, 2007. 680 с.
10. Телін С. В. Антикризове управління як засіб запобігання банкрутству підприємств. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2010. № 5 Т. 2. С. 214–218.
11. Ситник Л. С. Організаційно-економічний механізм антикризового управління підприємством. Донецьк: ІЕП НАН України, 2000. 504 с.
12. Шинькович А.В. Технології оцінювання результативності організаційно-інформаційного забезпечення антикризового управління агроформувань. Економіка. Менеджмент. Бізнес. № 4(30), 2019.
13. Дашко Л.О. Аналіз оцінки банкрутства на прикладі українських підприємств. Глобальні та національні проблеми економіки. 2015. № 5. URL: <http://global-national.in.ua/archive/5-2015/221.pdf> (дата звернення: 27.03.2020).

REFERENCES:

1. Bryzhan, I. & Hryhorieva, O. (2015). Kontseptualni osnovy antykryzovoi polityky ekolohichno oriientovanoho rozvytku Ukrainy [Conceptual bases of the anti-crisis policy of ecologically oriented development in Ukraine]. *Economic journal XXI*, no. 5–6, pp. 41–44.
2. Vysochanska, N.V. & Hrynchyshyn, Ya. M. (2018). Antykryzove upravlinnia v zabezpechenni finansovoi stikosti bankivskoho sektoru Ukrainy [Crisis management in ensuring the financial stability of the Ukrainian banking sector]. *Young scientist*, no. 9 (61), pp. 244–249.
3. Hudz, O.E. (2019). Formuvannia stratehii antykryzovoho upravlinnia pidpriemstv [Formation of enterprise crisis management strategy]. *Economy. Management. Business*, no. 2, pp. 4–10.
4. Demianenko, M.Ya. & Malik, M.Y. (2010). Finansova kryza v aharnomu sektori APK [The financial crisis in the agricultural sector of the agro-industrial complex]. *Economical sciences. Series: Accounting and finances*, vol. 7 (1), pp. 408–414.
5. Lihonenko, L.O. (2005). Antykryzove upravlinnia pidpriemstvom [Enterprise crisis management]. Kyiv: KNTEU. 824 p.
6. Mazaraki, A. & Kasianova, A. (2015). Overview of proactive and reactive activities in corporate crisis management. *Economic Annals XXI*, no. 3–4 (1), pp. 42–45.
7. Stetsiuk, P.A. (2016). Modernizatsiia mekhanizmv finansovoho zabezpechennia aharnoho vyrobnytstva [Modernization of financial support mechanisms for agricultural production]. *Accounting and financing*, no. 1 (71), pp. 132–136.
8. Ivashchuk, V.K. & Nuzhna, O.V. (2009). Stratehii antykryzovoho upravlinnia [Crisis management strategies]. *Economy & State*, no. 11, pp. 34–36.
9. Shershniova, Z.Ye., Bahatskyi, V.M. & Hetmantseva, N.D. (2007). Antykryzove upravlinnia pidpriemstvom: navch. posib [Enterprise crisis management: tutorial]. Kyiv: KNEU. 680 p.
10. Telin, S.V. (2010). Antykryzove upravlinnia yak zasib zapobihannia bankrutstvu pidpriemstv [Crisis management as a means of preventing the bankruptcy of enterprises]. *Bulletin of Khmelnytskyi National University. Economical sciences*, no. 5 T. 2, pp. 214–218.
11. Sytnyk, L.S. (2000). Orhanizatsiino-ekonomichni mekhanizm upravlinnia pidpriemstvom [Organizational-and-economical mechanism of enterprise management]. Donetsk: IEP NAS of Ukraine. 504 p.
12. Shynkovych, A.V. (2019). Tekhnolohii otsiniuvannia rezultatyvnosti orhanizatsiino-informatsiinoho zabezpechennia antykryzovoho upravlinnia ahroformuvan [Technologies for evaluating the effectiveness of organizational-and-information support of the crisis management of agricultural entities]. *Economy. Management. Business*, no. 4 (30).
13. Dashko, L.O. (2015). Analiz otsinky bankrutstva na prykladi ukraiinskykh pidpriemstv [Bankruptcy assessment on the example of Ukrainian enterprises]. *Global and national problems of the economy*, no. 5. Available at: <http://global-national.in.ua/archive/5-2015/221.pdf> (accessed 27 February 2020).